

dr hab. Bogusława Lachowska
*Instytut Psychologii,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*
dr Anna Matuszewska
*Instytut Psychologii,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*
dr hab. Stanisław Lachowski
*Instytut Socjologii
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Lublin*

System wartości kobiet a ich postawy wobec macierzyństwa

1. Wprowadzenie

Macierzyństwo to zespół wielu zachowań, działań i zabiegów związanych z podjęciem przez kobietę roli matki, czyli z urodzeniem dziecka, prowadzeniem go do pełnego rozwoju oraz z kierowaniem jego wychowaniem (Lachowska, 2006; 2008). Macierzyństwo uważane jest za najważniejszą rolę życiową kobiety (Rostowska, 2008) i jest wyjątkowym uczestnictwem kobiety w kształtowaniu się nowej osoby (Stefan, 1998). Macierzyństwo realizowane jest we współdziałaniu z ojcem dziecka, tworząc razem rodzicielstwo. Specyficznymi elementami rodzicielstwa kobiet (macierzyństwa) jest poczęcie nowego życia, ciąża, poród, karmienie naturalne dziecka. Istotnym elementem macierzyństwa jest ekspresja uczuć macierzyńskich, czyli okazywanie dziecku ciepła, serdeczności, wyrozumiałości, przywiązania (Rembowski, 1978). Celem macierzyństwa nie jest posiadanie dziecka, ale danie mu możliwości wyjścia w świat, co oznacza usamodzielnienie się dziecka, jego życie na własną odpowiedzialność i bycie zdolnym do podjęcia odpowiedzialności za innych (Braun-Gałkowska, 1999). Wyniki badań wskazują, iż pomimo dokonujących się przemian społecznych, kulturowych i ekonomicznych, rodzicielstwo nadal uważane jest za ważne. Badania Ignatczyk (2002) ukazują, iż aż 93% młodych kobiet i 89% młodych mężczyzn pragnie zostać w przyszłości rodzicem a dziecko jest – ich zdaniem- wyrazem wzajemnej miłości małżonków. Jednakże dosyć wyraźny jest także trend do pozostawania bezdzietnym: taki zamiar deklarowało około 12 % badanych. W świetle danych uzyskanych przez CBOS w 1996 roku planowanie bezdzietności wskazał 1% respondentów, zaś w 2002 roku – 2%, a w 2013 - 3% (CBOS, 2013).

Rozpoczęcie macierzyństwa w życiu kobiety przypada na okres młodości, obejmujący lata od 18. roku życia do 25.-30. roku życia. Większość zadań rozwojowych w tym okresie skupia się na tworzeniu rodziny. Według Havighursta (1981) wśród zadań rozwojowych stojących przed młodymi dorosłymi znajduje się wiele zadań związanych z życiem rodzinnym, takich jak wybór małżonka, učenje się współżycia z małżonkiem, założenie rodziny i wychowywanie dzieci. Według Eriksona w tym okresie życia człowiek musi poradzić sobie z rozwiązaniem dylematu rozwojowego intymność-izolacja (w wieku od 19.-do 25. roku życia) oraz dylematu płodność, generatywność-stagnacja (w wieku od 26. do 40. roku życia). Jak podkreślają Bernice i Neugarten (1993, za: Bakiera, 2013) udana realizacja zadań rozwojowych skoncentrowanych wokół rodzicielstwa wymaga od dorosłych pozytywnej postawy wobec rodzicielstwa oraz szerokiej wiedzy na temat opieki nad dzieckiem i jego zmieniających się potrzeb. Skoro pozytywna postawa wobec rodzicielstwa ma tak ogromne znaczenie dla powodzenia w realizacji zadań z nim związanych, ważne i niezwykle istotne wydaje się poszukiwanie czynników tę postawę kształtujących. W niniejszym badaniu czynników tych poszukiwano w obszarze preferowanych przez jednostkę wartości.

Zagadnienie postaw jest szeroko omawiane na gruncie wielu nauk. Termin „postawa” został wprowadzony do nauk społecznych przez W.J. Thomasa i F. Znanieckiego w pracy *„Polish Peasant in Europe and America”* (1920). Oznaczał on aktualne i potencjalne reakcje osoby wobec społecznego świata. Zdaniem autorów, postawa jest zawsze reakcją wobec jakiejś wartości, rozumianej jako fakt mający empiryczną treść. G. Böhner i M. Wänke (2004) szerzej rozumieją pojęcie postawy przyjmując, że jej przedmiotem może być każda rzecz nieożywiona - konkretna lub abstrakcyjna, a także osoba, czy też grup. W socjologii badacze powołują się najczęściej na definicję Stefana Nowaka (1973, s. 23), zgodnie z którą postawa wobec jakiegoś przedmiotu to ogół względnie trwałych dyspozycji do oceniania tego przedmiotu i emocjonalnego reagowania na niego oraz towarzyszących im względnie trwałych przekonań o naturze i własnościach tego przedmiotu oraz względnie trwałych dyspozycji do zachowania się wobec tego przedmiotu. Psychologiczne ujęcie postawy prezentuje W. Prężyna (1984, s. 19) twierdząc, że „treścią postawy jest względnie stałe ustosunkowanie, które wyraża się w gotowości podmiotu do pozytywnej lub negatywnej reakcji (intelektualnej, emocjonalnej i behawioralnej) wobec jej przedmiotu”.

Podobnie pojęcie to rozumie Wojciszke (2011, s. 200) podkreślając, iż postawa wobec jakiegoś obiektu to względnie trwała tendencja do pozytywnego lub negatywnego wartościowania tego obiektu, co oznacza, że zawsze określenie czyjejs postawy wobec jakiegoś obiektu wiąże się z umiejscowieniem człowieka na dwubiegunowym kontinuum wartościowania danego obiektu, rozciągającym się od stosunku skrajnie negatywnego do skrajnie pozytywnego. Jak podaje Autor,

wartościowanie to może mieć charakter wzbudzonej przez obiekt emocji, bardziej chłodnej jego oceny lub też bezwiednej automatycznej reakcji.

Hinchliffe, Hooper i Roberts (1987, za: Bartosz, 2002) uważają, że kobiety różnią się między sobą ze względu na postawę wobec macierzyństwa, zaś uwarunkowania tych postaw są skomplikowane, ponieważ wpływają na nie czynniki biologiczne, kulturowe, osobowościowe oraz sytuacyjne. Maciarz (2004) wśród czynników wpływających na decyzję kobiety o urodzeniu dziecka wymienia jej doświadczenia wyniesione z domu rodzinnego, jej cele życiowe, życiowe doświadczenia, osobowość oraz jej system wartości.

Postawy mogą w życiu człowieka pełnić różne funkcje (Cencini i Manenti, 2002). Jedną z nich jest wyrażanie wartości, dzięki czemu jednostka może lepiej żyć i kierować się wartościami, które stanowią ideał jej życia. Poprzez zachowanie jednostka może bowiem potwierdzać i realizować własne przekonania a wyrażanie siebie w sposób zgodny z tym, co jest dla niej najbardziej wartościowe może być źródłem przyjemności. Zatem, w pełni uzasadnione wydaje się oczekiwanie zależności między preferowanymi przez kobietę wartościami a jej postawą wobec macierzyństwa.

Schwartz (1992, za: Ciecuch i Zaleski, 2011), odwołując się do definicji Rokeacha (1973), definiuje wartość jako poznawczą reprezentację motywacyjnego, godnego pożądanego, ponadsytuacyjnego celu i przypisuje jej następujące cechy formalne: są to przekonania powiązane z emocjami, dotyczą pożądanego celu ludzkiego życia, są motywacją do działania, nie ograniczają się do konkretnych sytuacji, kierują procesami selekcji i oceny zachowań oraz zdarzeń, nie muszą być uświadomione w codziennym życiu, ułożone są według hierarchii we względnie stałym zbiorze preferencji zaś działanie ludzkie jest kierowane zbiorową ważnością wartości a nie pojedynczymi preferencjami. Zdaniem Schwartza (1992) struktura ludzkich wartości ma formę uniwersalnego i motywacyjnego kołowego kontinuum. Uniwersalizm oznacza, iż zaproponowany katalog wartości jest zbiorem wyczerpującym, zaś wartości u poszczególnych jednostek układają się w sposób indywidualny i hierarchiczny, ale zostają zaczerpnięte z elementów uniwersalnego koła a zbiór wartości jest właściwy dla wszystkich kultur i ludzi. Z kolei motywacja leżąca u podstaw wartości sprawia, że jedne wartości są do siebie podobne, a inne – nie. Jak podkreśla Schwartz (1992) wszystkie wartości, bez względu na ich ostateczną liczbę, można umieścić w obrębie okręgu zgodnie z zasadą zgodności i konfliktu. Zatem wartości podobne do siebie sąsiadują ze sobą w modelu kołowym i mogą być współrealizowane ze względu na to, że mają podobny cel. Z kolei wartości znajdujące się w modelu kołowym naprzeciw siebie nie mogą być realizowane jednocześnie, ponieważ ich cele są rozbieżne.

Wyniki badań Ignatczyk (2002) pozwalają na zidentyfikowanie następujących postaw wobec macierzyństwa: pragnienie urodzenia dziecka, ograniczenie liczby

dzieci w stosunku do tej pierwotnie planowanej, planowanie bezdzietności. Badania postaw wobec macierzyństwa mogą dotyczyć dwóch zasadniczych komponentów: poznawczego i behawioralnego. Komponent poznawczy postawy wobec macierzyństwa może obejmować zamiar czyli intencję podjęcia roli oraz przekonania na temat obiektu postawy, czyli zasób wiadomości oraz przekonania na temat macierzyństwa. Z kolei komponent behawioralny to faktyczne podjęcie roli rodzicielskiej.

Wyniki wielu analiz wskazują na zróżnicowany związek postaw z zachowaniem (Wojciszke, 2005). Uważa się jednak, że możliwe jest dobre prognozowanie zachowania wtedy, kiedy postawa wobec danego obiektu jest szczegółowa i konkretna (Davidson i Jaccard, 1979, za: Wojciszke, 2005). Ponadto, postawa jest tym lepszym predyktorem zachowania, im bardziej złożony jest wskaźnik tego zachowania, czyli im więcej sytuacji obejmuje (Fishbein i Ajzen, 1974, za: Bohner i Wanke, 2004). Wyniki badań wskazują, że związki między intencją zachowania a faktycznym zachowaniem są stosunkowo silne, na przykład przyjmują wartości od 0,33 do 0,50 w przypadku dobrowolnego odejścia z organizacji (Lachowska, 2011). W świetle powyższych rozważań za zasadne uznano, by przedmiotem badań uczynić poznawczy aspekt postawy wobec macierzyństwa i w badaniu uwzględnić zamiar, czyli intencję urodzenia dziecka oraz przekonania o macierzyństwie.

2. Badania własne

2.1. Osoby badane

Badaniami objęto grupę 163 kobiet, studentek ostatniego roku studiów na kierunkach: prawo, farmacja, psychologia, zarządzanie, socjologia, matematyka, filologia polska. Badane studentki były w wieku od 22 do 27 lat ($M = 23,52$ $SD = 0,97$), przy czym najwięcej kobiet (83,4% ogółu badanej grupy) było w wieku 23-24 lata. Większość badanych osób (65,6% ogółu) deklarowała, iż pozostaje aktualnie w związku z mężczyzną (mniej lub bardziej trwałym, ale w nie w związku małżeńskim). Żadna z uczestniczek badania nie posiadała dziecka. Zdecydowana większość kobiet nie była aktywna zawodowo (87,1%). Większość badanych mieszka w miastach: dużych (powyżej 100 tys. mieszkańców) (69,3%) lub mniejszych (21,5%). Zaledwie 9,2% badanych mieszka na wsi. Nieco ponad połowa badanych studentek (54,6% ogółu) deklaruje, iż aktualnie współżyje seksualnie, przy czym 93% spośród nich podaje, iż stosuje środki antykoncepcyjne. Pozostawanie w związku z mężczyzną istotnie wiąże się z podjęciem współżycia, a podjęcie współżycia seksualnego istotnie wiąże się ze stosowaniem środków antykoncepcyjnych: 77,0% kobiet będących w związku podaje, iż współżyje seksualnie, przy czym 93% tej

grupy stosuje środki antykoncepcyjne. W grupie studentek podających, iż nie pozostają we względnie stałym związku z mężczyzną, około 15% grupy deklaruje, iż prowadzi aktywne życie seksualne, przy czym 100% tej grupy stosuje środki antykoncepcyjne.

2.2. Narzędzia pomiaru zmiennych

Pomiaru zamiaru/intencji urodzenia dziecka dokonano za pomocą skali składającej się z 6 stwierdzeń:

Zamiar urodzenia dziecka

Poniżej znajdują się stwierdzenia, z którymi może się Pani zgodzić lub nie zgodzić. Proszę wpisać na linii przed każdym stwierdzeniem odpowiedni numer z podanej niżej pięciopunktowej skali, który najbardziej odpowiada Pani opinii:

- 1 – zdecydowanie się nie zgadzam
  - 2 – raczej się nie zgadzam
  - 3 – trudno powiedzieć czy się zgadzam, czy się nie zgadzam
  - 4 – raczej się zgadzam
  - 5 – zdecydowanie się zgadzam
- Często myślę o tym, żeby mieć dziecko.
  - Zamierzam zająć w ciążę w przyszłym roku.
  - Zamierzam urodzić dziecko w niedalekiej przyszłości.
  - Jestem zdecydowana na to, żeby zostać matką.
  - Chciałabym mieć dziecko najszybciej, jak to tylko możliwe.
  - Nie myślę o urodzeniu dziecka*

*wynik w tym stwierdzeniu wymaga rekodowania

Zadaniem osoby badanej jest ustosunkowanie się do każdego stwierdzenia za pomocą pięciostopniowej skali odpowiedzi na której 1 oznacza, iż zdecydowanie się nie zgadza ze stwierdzeniem, zaś 5 – iż zdecydowanie się zgadza. Eksploracyjna analiza czynnikowa pozwoliła na wyłonienie jednej składowej. Wartości ładunków poszczególnych stwierdzeń wahają się w granicach od 0,609 do 0,869. Skala posiada satysfakcjonującą rzetelność określoną za pomocą współczynnika alfa Cronbacha = 0,87. Wyniki możliwe do uzyskania mieszczą się w przedziale od 6 do 30. Trafność skali potwierdza jej związek z deklaracjami osób badanych dotyczącymi ich planów odnośnie do urodzenia dziecka.

Osoby badane pytane o zamiar urodzenia dziecka miały możliwość wyboru jednej spośród czterech możliwości:

1. Tak - tak szybko, jak tylko to możliwe, na przykład zaraz po ukończeniu studiów, szkoły,
2. Tak, ale nie od razu; dopiero za jakiś czas, za kilka lub kilkanaście lat, gdy ułożą się inne moje sprawy,
3. Nie, nigdy,
4. Nie wiem.

Analizy przeprowadzone za pomocą testu Kruskala-Wallisa ukazały, że kobiety wybierające odpowiedź pierwszą, drugą oraz trzecią lub czwartą istotnie różnią się między sobą ze względu na intencję urodzenia dziecka mierzoną za pomocą skali ($\chi^2 = 56,89$, $df = 3$, $p \leq 0,001$): intencja urodzenia dziecka jest największa w przypadku odpowiedzi 1., istotnie mniejsza w przypadku odpowiedzi 2. a najmniejsza - w grupie osób wybierających odpowiedź 3. i 4.

Postawy kobiet wobec macierzyństwa określono charakteryzując ich przekonania o macierzyństwie za pomocą Skali Przekonań o Macierzyństwie (SPoM). Skala ta została opracowana na podstawie skali motywacji nieposiadania dzieci lub odkładania macierzyństwa w czasie przez kobiety pozostające w związkach (Tanturri i Mencarini, 2008). W wersji oryginalnej skali, składającej się z 15 stwierdzeń, uwzględniono cztery grupy czynników wyjaśniających interesujące autorów zjawisko. Są to:

1. koszty ekonomiczne i inne ograniczenia spowodowane urodzeniem dziecka,
2. straty dotyczące pracy zawodowej i kariery,
3. niestabilność związku lub inne trudności doświadczane przez parę,
4. problemy zdrowotne lub związane z wiekiem.

W badaniu własnym treść tych stwierdzeń dostosowano do grupy kobiet niepozostających w związku małżeńskim. Trafność i rzetelność skali potwierdzono we wcześniejszym badaniu. Opracowana Skala Przekonań o Macierzyństwie (SPoM) składa się z jedenastu stwierdzeń (Tabela 1). W efekcie eksploracyjnej analizy czynnikowej wyodrębniono trzy czynniki, które nazwano: Przekonanie, iż dziecko wymaga zbyt wielu poświęceń; Przekonanie, iż posiadanie dziecka pogorsza jakość życia; Przekonanie, iż dziecko ogranicza możliwości kariery zawodowej.

Preferowanie wartości określono za pomocą Portretowego Kwestionariusza Wartości (PVQ-40) Shaloma Schwartza w polskiej adaptacji Ciecucha i Zaleskiego (2011). Kwestionariusz ten mierzy preferencję 10 wartości, które mogą być ujęte w cztery grupy wartości (Ciecuch, 2013): przekraczanie siebie (obejmujące uniwersalizm i życzliwość), umacnianie siebie (obejmujące władzę i osiągnięcia), otwartość na zmiany (obejmująca kierowanie sobą i stymulację) oraz zachowawczość (obejmująca przystosowanie, tradycję i bezpieczeństwo). Hedonizm stanowi wartość

graniczną, wchodzącą w skład dwu grup wartości: umacniania siebie i otwartości na zmiany. Stwierdzenia skali pozwalają na opis osób badanych przez pryzmat ważnych dla nich celów, aspiracji i przekonań. Kwestionariusz posiada potwierdzoną rzetelność i trafność.

Tabela nr 1. Stwierdzenia skali do badania przekonań o macierzyństwie - wyniki eksploracyjnej analizy czynnikowej

Treść stwierdzenia	Ładunek czynnikowy		
	I składowa: Zbyt wiele poświęceń	II składowa: Pogorszenie jakości życia	III składowa: Ograniczenie możliwości kariery zawodowej
1. Posiadanie dzieci jest zbyt kosztowne	0,745	0,103	-0,026
2. Dziecko wymaga zbyt wielu poświęceń	0,734	0,356	0,308
3. Gdy ma się dziecko, to nie można w pełni korzystać z uroków życia	0,716	0,243	0,331
4. Dziecko wymaga od rodziców rezygnacji ze zbyt wielu rzeczy	0,712	0,222	0,304
5. Młodzi małżonkowie chcą spędzić jakiś czas tylko we dwoje, bez dzieci	0,545	0,043	0,112
6. Po urodzeniu dziecka kobieta przestaje być atrakcyjna	0,024	0,831	0,108
7. Urodzenie dziecka powoduje, że życie seksualne nie jest już tak udane	0,232	0,809	0,154
8. Po urodzeniu dziecka figura kobiety już nigdy nie jest tak dobra, jak przed porodem	0,172	0,699	-0,044
9. Gdy ma się dziecko, trzeba zrezygnować z życia towarzyskiego	0,305	0,684	0,340
10. Gdy ma się dziecko, nie jest możliwe by pracować tak intensywnie, by realizować swoje cele zawodowe	0,173	0,117	0,913
11. Mając dziecko jest się zmuszonym do zrezygnowania z wielu celów zawodowych	0,292	0,135	0,867
Procent wyjaśnionej wariancji (w sumie: 66,64%)	43,59%	13,44%	9,61%
Alfa Cronbacha (dla całej skali wynosi 0,86)	0,81	0,79	0,89

Metoda wyodrębniania czynników: Głównych Składowych; Metoda rotacji: Varimax z normalizacją Kaisera; Miara KMO adekwatności doboru próby: 0,836; Test sferyczności Bartletta: chi-kwadrat=640,397; df=55; p<0,001

Religijność określono za pomocą stwierdzenia: „*Jak Pani ocenia swoją religijność?*”. Osoba badana udzieliła odpowiedzi na pięciostopniowej skali odpowiedzi od : „jestem zdecydowanie niewierząca” (1 na skali odpowiedzi),

poprzez: „jestem raczej niewierząca”; „trochę niewierząca”, „trochę wierząca”; „jestem wierząca”, do: „jestem bardzo wierząca” (5 na skali odpowiedzi).

2.3. Wyniki badania

Większość badanych kobiet (79,1%), studentek ostatniego roku studiów, deklaruje zamiar urodzenia dziecka, ale nie od razu, dopiero za jakiś czas, za kilka lub kilkanaście lat, gdy ułożą się inne życiowe sprawy. Jedynie 13 kobiet (8,0% ogółu) deklaruje chęć urodzenia dziecka tak szybko, jak tylko to możliwe, na przykład zaraz po ukończeniu studiów. Niewielka grupa kobiet (7 osób, co stanowi 4,3% ogółu) stwierdza, iż nie chcą urodzić. Zaledwie 14 osób (8,6% ogółu badanych) podaje, iż nie ma zdania w tej kwestii.

Zamiar urodzenia dziecka ($M = 12,83$; $SD = 4,85$) pozostaje w pozytywnym umiarkowanym związku z deklarowaną religijnością ($M = 2,56$; $SD = 0,92$) oraz w słabym, ale istotnym statystycznie związku z faktem pozostawania w związku z mężczyzną. Nie stwierdzono natomiast związku intencji macierzyńskiej z warunkami ekonomicznymi kobiet i liczbą rodzeństwa w ich rodzinach pochodzenia (tabela nr 2).

Tabela nr 2. Wartości współczynników korelacji r Pearsona między intencją prokreacji a postawą wobec macierzyństwa i zmiennymi demograficznymi

Wartości:	Intencja prokreacyjna	Dziecko wymaga wielu wyrzeczeń	Dziecko pogarsza jakość życia	Dziecko ogranicza możliwość kariery zawodowej	Negatywna postawa wobec macierzyństwa (ogółem)	Pozostawanie w związku	Warunki ekonomiczne	Liczba rodzeństwa	Religijność
Intencja prokreacyjna	-								
Dziecko wymaga wielu wyrzeczeń	-0,54***	-							
Dziecko pogarsza jakość życia	-0,41***	0,50***	-						
Dziecko ogranicza możliwość kariery zawodowej	-0,26***	0,54***	0,36***	-					
Negatywna postawa wobec macierzyństwa (ogółem)	-0,50***	0,89***	0,79***	0,69***	-				
Pozostawanie w związku	0,16*	0,03	-0,13	-0,01	-0,01	-			
Warunki ekonomiczne	0,04	-0,02	-0,08	0,01	0,05	0,03	-		
Liczba rodzeństwa	-0,02	0,03	-0,08	-0,07	-0,09	0,12	0,13	-	
Religijność	0,36***	-0,36***	-0,21*	-0,22**	-0,39***	0,04	0,08	-0,10	-

W przypadku zmiennych: pozostawanie w związku, warunki ekonomiczne, liczba rodzeństwa, religijność wynik wyższy wskazuje odpowiednio na: posiadanie partnera, lepsze warunki ekonomiczne, większą liczbę rodzeństwa, większą religijność.

Zamiar urodzenia dziecka jest w silnym ujemnym związku z negatywnymi przekonaniami o macierzyństwie (tabela nr 2). Zamiar ten jest tym mniejszy, im silniejsze jest przekonanie, iż dziecko wymaga od rodziców zbyt wielu wyrzeczeń, że pogarsza ono jakość życia rodziców oraz utrudnia karierę zawodową.

W celu określenia związku między trzema wyróżnionymi przekonaniami o macierzyństwie a wielkością intencji macierzyńskiej przeprowadzono analizę danych za pomocą pakietu statystycznego IBM SPSS Statistics 23. W celu określenia predyktorów intencji macierzyńskiej w grupie badanych studentek zastosowano hierarchiczną analizę regresji wielozmiennowej. W przypadku tej procedury zmienne wyjaśniające wprowadzane są do modelu w kolejnych krokach w oparciu o preferencje badacza. Umożliwia ona kontrolowanie wpływu pewnej grupy zmiennych na zmienną zależną, przy czym „regresja hierarchiczna pozwala stwierdzić, czy dodanie określonego zestawu zmiennych poprawia istotnie statystycznie jakość przewidywania w stosunku do typowych w danej dziedzinie predyktorów” (Bedyńska i Książek, 2012, s. 49). W przeprowadzonych analizach w pierwszym kroku wprowadzono zmienne: religijność i pozostawanie w związku w celu kontroli ich wpływu intencję macierzyńską. W kolejnym kroku wprowadzono trzy przekonania o macierzyństwie. W poszczególnych blokach zmienne wprowadzano, stosując metodę wprowadzania.

Tabela nr 3. Standaryzowane współczynniki regresji, statystyki R^2 i zmiany R^2 w poszczególnych modelach

Predyktory:	Zmienna wyjaśniana: intencja prokreacji	
	I model	II model
Pozostawaniu w związku	0,15	0,18*
Religijność	0,37***	0,17*
Dziecko wymaga zbyt wielu wyrzeczeń		-0,45***
Dziecko pogarsza jakość związku		-0,14
Dziecko ogranicza możliwości kariery zawodowej		0,10
R^2 skorygowane	16%***	34%***
ΔR^2		19%***

Oznaczenia poziomu istotności: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$. Objaśnienia: w przypadku zmiennych: pozostawanie w związku i religijność, wartość większa oznacza posiadanie partnera oraz wyższy poziom religijności

W efekcie przeprowadzonych analiz (Tabela 3) stwierdzono, że predyktorami intencji macierzyńskiej są: przekonanie, iż dziecko wymaga zbyt wielu poświęceń ($\beta = -0,45$; $p \leq 0,001$) oraz pozostawanie w związku ($\beta = 0,18$; $p \leq 0,05$) i religijność ($\beta = 0,17$; $p \leq 0,05$). Oznacza to, że zamiar urodzenia dziecka w grupie badanych kobiet jest tym mniejszy, im silniejsze jest przekonanie o tym, że ze sprawowaniem opieki nad dzieckiem wiąże się zbyt wiele poświęceń, a tym większy - im bardziej religijna jest osoba oraz jeśli pozostaje w związku z mężczyzną. Zmienne uwzględnione w modelu wyjaśniają łącznie aż 34% wariacji wyniku w kwestionariuszu mierzącym zamiar urodzenia dziecka. Wprowadzenie do modelu przekonań o macierzyństwie istotnie zwiększyło zakres wyjaśnionej wariacji intencji macierzyńskiej (wariancja wyjaśniona wzrosła aż o 19%).

Tabela nr 4. Współczynniki korelacji r Pearsona między wartościami a intencją prokreacyjną i postawą wobec macierzyństwa

Wartości:	Intencja prokreacyjna	Dziecko wymaga wielu wyrzeczeń	Dziecko pogarsza jakość życia	Dziecko ogranicza możliwość kariery zawodowej	Negatywne przekonania o macierzyństwie (ogółem)
1.Przystosowanie	0,24**	-0,25**	-0,24**	-0,03	-0,29***
2. Tradycja	0,30***	-0,34***	-0,23**	-0,10	-0,34***
3.Życzliwość	0,24**	-0,20*	-0,37***	-0,05	-0,30***
4.Uniwersalizm	0,06	0,03	-0,14	0,11	-0,11
5.Kierowanie sobą	-0,17*	0,15	-0,06	0,19*	0,10
6.Stymulacja	-0,07	0,16	0,01	0,12	0,14
7.Hedonizm	-0,15	0,30***	0,02	0,05	0,19*
8.Osiągnięcia	-0,12	0,17*	0,12	0,13	0,18*
9.Władza	-0,02	0,18*	0,12	0,16*	0,24**
10.Bezpieczeństwo	0,09	-0,11	-0,06	-0,03	-0,10

Poszukując odpowiedzi na pytanie o związek między preferowanymi wartościami a intencją prokreacyjną i przekonaniem o macierzyństwie analizie poddano wartości współczynników korelacji między tymi zmiennymi (Tabela nr 4). Stwierdzono słaby, ale istotny statystycznie, pozytywny związek intencji prokreacyjnej z następującymi wartościami: przystosowanie, tradycja, życzliwość oraz słaby ujemny związek z preferowaniem wartości kierowanie sobą. Ponadto, preferowanie wartości: przystosowanie, tradycja, życzliwość redukuje intensywność

negatywnych przekonań o macierzyństwie – o tym, iż dziecko wymaga zbyt wielu poświęceń oraz o tym, iż dziecko pogarsza jakość życia. Preferowanie wartości: hedonizm, osiągnięcia i władza sprzyja kształtowaniu przekonań o tym, iż dziecko wymaga zbyt wielu wyrzeczeń, zaś preferowanie wartości: kierowanie sobą i władza sprzyjają przekonaniu, iż dziecko ogranicza możliwości robienia kariery zawodowej przez rodziców.

Wnioski

Przekonanie, że dziecko wymaga od rodziców wielu poświęceń i wyrzeczeń, że pogarsza jakość życia, że zmusza do rezygnacji z własnych celów (np. zawodowych), że posiadanie dziecka pociąga za sobą różne straty i ograniczenia kształtuje negatywne postawy wobec macierzyństwa, co może przejawiać się rezygnowaniem z urodzenia dziecka lub odwlekaniem tej decyzji w czasie.

Występowanie negatywnych przekonań o macierzyństwie wiąże się z preferowaniem wartości z kategorii umacniania siebie (władza, osiągnięcia, hedonizm), zaś preferowanie wartości z kategorii zachowawczość (tradycja i przystosowanie) oraz przekraczania siebie (życzliwość) te negatywne przekonania redukuje. Wartości: tradycja, przystosowanie oraz życzliwość zmniejszają przekonania o tym, iż dziecko wymaga zbyt wielu wyrzeczeń oraz o tym iż pogarsza ono jakość życia rodziców. Z kolei wartości: władza, osiągnięcia i hedonizm, czyli wartości z kategorii umacniania siebie, sprzyjają przekonaniu, iż dziecko wymaga zbyt wielu wyrzeczeń, zaś preferowanie wartości: kierowanie sobą i władza sprzyjają przekonaniu, iż dziecko utrudnia robienie kariery zawodowej. Reasumując, można zatem stwierdzić, iż pozytywne postawy wobec macierzyństwa (wyrażające się zamiarem urodzenia dziecka i/lub niskim poziomem negatywnych przekonań o macierzyństwie) współwystępują z preferowaniem wartości z grupy zachowawczość (tradycja i przystosowanie) oraz z kategorii przekraczania siebie (życzliwość). Natomiast negatywnym postawom wobec macierzyństwa sprzyja preferowanie wartości z kategorii umacnianie siebie (władza i osiągnięcia) oraz z kategorii otwartość na zmiany (kierowanie sobą) a także wartości hedonizm, należącej do obydwu tych kategorii.

Pozytywnym postawom wobec macierzyństwa w grupie kobiet niezamężnych, stojących u progu dorosłego życia, kobiet kończących studia wyższe, sprzyja dbanie o dobro bliskich osób (życzliwość), akceptacja i szacunek oraz podtrzymywanie zwyczajów, tradycji (tradycja) oraz posłuszeństwo, samodyscyplina, ograniczanie własnych dążeń i impulsów (przystosowanie). Z kolei ceniecie sobie statusu i prestiżu społecznego, możliwości sprawowania kontroli i dominacji nad innymi ludźmi i zasobami (władza), osobistego sukcesu (osiągnięcia), dążenie do przyjemności i zaspokajania własnych potrzeb (hedonizm), oraz ceniecie sobie

niezależności w myśleniu i działaniu, wolności i możliwości autonomicznego wybierania własnych celów (kierowanie sobą), te pozytywne postawy wobec macierzyństwa może osłabiać. W kołowym kontinuum wartości Schwartza trzy wartości sprzyjające pozytywnym postawom wobec macierzyństwa (Tradycja, Przystosowanie oraz Życzliwość) są obok siebie, co oznacza, że cechuje je podobieństwo i mogą być realizowane jednocześnie. Te trzy wartości tworzą razem tę samą grupę interesów – interesów grupowych, które odnoszą się do wąskich grup, m.in. do rodziny (Cieciuch, 2013). Naprzeciwko nich znajdują się władza, osiągnięcia i hedonizm oraz kierowanie sobą – wartości, które nie mogą być współrealizowane z wartościami znajdującymi się po przeciwnej stronie koła. Wartości te pozostają w negatywnym związku z zamiarem urodzenia dziecka i pozytywnymi przekonaniami o macierzyństwie.

Bibliografia:

- Bakiera L., (2013), *Zaangażowane rodzicielstwo a autokreacyjny aspekt rozwoju dorosłych*. Warszawa: Difin.
- Bartosz B., (2002), *Doświadczenie macierzyństwa. Analiza narracji autobiograficznych*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Böhner, G. i Wänke, M., (2004), *Postawy i zmiana postaw*. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Bedyńska, S. i Książek, M. (2012). *Statystyczny drogowskaz 3. Praktyczny przewodnik wykorzystania modeli regresji oraz równań strukturalnych*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Sedno.
- Bohner G., Wanke M. (2004), *Postawy i zmiana postaw*, Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Braun-Gałkowska M., (1994), *W tę samą stronę. Książka dla nauczycieli o wychowaniu i lekcjach wychowawczych*, Warszawa: Krupski i S-ka
- Braun-Gałkowska M., (1999), *Mieć dziecko czy być matką*, (w:) *Oblicza macierzyństwa*, D. Kornas-Biela (red.), (s. 67-74), Lublin: RW KUL.
- Cencini A., Manenti A., (2002), *Psychologia a formacja*. Kraków: WAM.
- Chlewiński Z., (1991), *Dojrzałość: osobowość, sumienie, religijność*, Poznań: W Drodze.
- Cieciuch J., (2013), *Kształtowanie się systemu wartości od dzieciństwa do wczesnej dorosłości*. Wydawnictwo Liberi Libri.
- Cieciuch J., Schwartz, S.H., (2012), The number of distinct basic values and their structure assessed by PVQ-40. *Journal of Personality Assessment*, nr 3 (94), pp. 321-328.
- Cieciuch J., Zaleski Z., (2011), Polska adaptacja Portretowego Kwestionariusza wartości Shaloma Schwartza. *Czasopismo Psychologiczne*, nr 2 (17), s. 251-262.
- CBOS (2013), *Rodzina i jej współczesne znaczenie. Komunikat z Badań*. BS/33.
- Havighurst R., (1981), *Developmental tasks and education* (wyd. III), New York: McKay.

- Ignaczyk, W., (2002), *System wartości rodzinnych młodzieży polskiej końca XX wieku*. Poznań: Bonami.
- Kukołowicz T., (red.), (1984), *Z badań nad rodziną*, Lublin: RW KUL.
- Lachowska, B. (2006). *Macierzyństwo, Aspekt psychologiczny, Istota i uwarunkowania*, (w:) *Encyklopedia Katolicka*, Tom XI, kol. 729-731, Lublin: TN KUL.
- Lachowska B.(2008). *Matka, aspekt psychologiczny*, (w:) *Encyklopedia Katolicka*, Tom XII, kol. 217-218, Lublin: TN KUL.
- Lachowska B., (2011). *Charakterystyki środowiska rodzinnego a intencja odejścia z organizacji*, (W:) *Rodzina i praca w warunkach kryzysu*, L. Golińska i E. Bielawska-Batorowicz (red.), (s. 453-469), Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Nowak, S., (1973). *Pojęcie postawy w teoriach i stosowanych badaniach społecznych*, (w:) *Teorie postaw*, S. Nowak (red.), Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Prężyna W., (1973), *Intensywność postawy religijnej a osobowość*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Rembowski J., (1978), *Rodzina w świetle psychologii*, Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- Rostowska T., (2003), *Dojrzałość osobowa jako podstawowe uwarunkowanie życia małżeńskiego i rodzinnego*, (w:) *Psychologia w służbie rodziny*, I. Janicka, T. Rostowska (red.), (s. 45-55), Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Rostowska, T., (2008), *Małżeństwo, rodzina, praca a jakość życia*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Stefan W., (1998). *Macierzyństwo w małżeństwie i w rodzinie*, (w:) *Macierzyństwo*, J. Augustyn (red.), (s. 23-27). Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy.
- Sęk H., (2000), *Spółeczna psychologia kliniczna*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Tanturri M. L. i Mencarini L., (2008), Motivations for having delayed maternity („postponers”) and for never having tried to have children („voluntarily childless” women). *Population and Developmental Review*, nr 1 (34), pp. 51-57.
- Trempała J., (2000), *Koncepcje rozwoju człowieka*, (w:) *Psychologia. Podręcznik akademicki*, J. Strelau (red.), (s. 257-283), Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Wojciszke B., (2005), *Postawy i ich zmiana*, (w:) *Psychologia. Podręcznik akademicki*, J. Strelau (red.), Tom 3 (s. 79-106). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Worach-Kardas H., (1988), *Fazy życia zawodowego i rodzinnego*, Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych.
- Ziemska M., (1975), *Rodzina a osobowość*, Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Thomas W.J., Znaniecki F. (1920), *Polish Peasant in Europe and America*, Boston 1918 - 1920.